วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์

eISSN: 3027-7124

Journal homepage: https://www.tci-thaijo.org/index.php/eduku

การบูรณาการการสืบเสาะเชิงสะท้อนคิดในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู: การพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ

ประภาวดี ปลอดมณี[1] อิษยา นาคนาวา[1*] เอกรัตน์ ทานาค[2] และ อนงค์นาฏ คำกล้า[1]

[1]โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

[2]ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ข้อมูลบทความ

ประวัติบทความ

รับเข้า: 18 พ.ย. 2568

ปรับปรุง: 11 ก.พ. 2569

ตอบรับ: 11 ก.พ. 2569

เผยแพร่: 30 เม.ย. 2569

คำสำคัญ

การสืบเสาะเชิงสะท้อนคิด, รายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู, สมรรถนะทางวิชาชีพครู, การเรียนรู้จากการปฏิบัติ, จิตวิญญาณความเป็นครู

[*]ผู้รับผิดชอบบทความ

อิษยา นาคนาวา

อีเมล:

isaya.n@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูบนพื้นฐานการสืบเสาะและการสะท้อนคิด และเพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ที่มีต่อสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาร่วมกับการวิจัยแบบผสมผสาน ดำเนินการ 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 การพัฒนากรอบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการด้วยการสืบเสาะเชิงสะท้อนคิด ระยะที่ 2 การศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น กลุ่มเป้าหมาย คือ นิสิตครูชั้นปีที่ 1 จำนวน 300 คน จาก 9 สาขาวิชา เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพ แบบสะท้อนคิดและการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า กรอบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดปัญหา การสำรวจค้นหา การวิเคราะห์ และการสะท้อนคิด ซึ่งสามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในงานครูทั้ง 9 ด้าน ได้อย่างเหมาะสม นิสิตครูมีสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยสมรรถนะย่อยจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และจรรยาบรรณต่อตนเองมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการสืบเสาะเชิงสะท้อนคิดเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการวางรากฐานสมรรถนะครูในระยะเริ่มต้น ทั้งนี้ควรส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูในระยะยาว

อ้างอิงบทความนี้ (APA 7th Edition):

ประภาวดี ปลอดมณี, อิษยา นาคนาวา, เอกรัตน์ ทานาค, และอนงค์นาฏ คำกล้า. (2569). การบูรณาการการสืบเสาะเชิงสะท้อนคิดในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู: การพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 41*(1), 77–91.

Journal of Kasetsart Educational Review

eISSN: 3027-7124

Journal homepage: https://www.tci-thaijo.org/index.php/eduku

Integration of Reflective Inquiry in Teacher Practicum Course: Developing Professional Teacher Competencies through Practice-based Learning

Prapavadee Plodmanee[1] Isaya Naknawa[1*] Akarat Tanak[2] and Anongnat Khamkla[1]

[1]Kasetsart University Laboratory School Center for Education Research and Development, Faculty of Education, Kasetsart University

[2]Department of Education, Faculty of Education, Kasetsart University

Article Info.

Article history

Received: 18 Nov. 2025

Revised: 11 Feb. 2026

Accepted: 11 Feb. 2026

Published: 30 Apr. 2026

Keywords

Reflective Inquiry, Teacher Practicum Course, Professional Teacher Competencies, Practice-based Learning, Teaching Spirit

***Corresponding author**

Isaya Naknawa

Email:

isaya.n@ku.th

Abstract

The purposes of this study were to develop a learning management approach for a teacher professional practicum course that is grounded in inquiry and reflection and to investigate its effects on teaching performance competencies and professional ethics. A research and development design combined with mixed-methods research was used in two phases: (1) developing an integrated inquiry–reflective learning management framework and (2) examining the effects of the developed learning management. The participants consisted of 300 first-year pre-service teachers from nine academic programs. Research instruments contained an assessment form for teaching performance competencies and professional ethics, reflective journals, and in-depth interviews. Descriptive statistics and content analysis were used to analyze the data. The findings revealed that the developed framework comprised four stages: problem identification, exploration, analysis, and reflection. These can be properly applied to learning activities across all nine domains of teacher professional practice. The pre-service teachers showed a moderate level of overall teaching performance competencies and professional ethics. The mean score for the sub-competency of ethical conduct towards service recipients was highest, and the mean score for ethical conduct towards oneself was lowest, indicating that integrated inquiry-based reflective learning is an appropriate approach for establishing foundational teacher competencies in the early stage, while continuous development is necessary to strengthen the teacher spirituality in the long term.

Cite this article (APA 7th Edition):

Plodmanee, P., Naknawa, I., Tanak, A., & Khamkla, A. (2026). Integration of Reflective Inquiry in Teacher Practicum Course: Developing Professional Teacher Competencies through Practice-based Learning. *Journal of Kasetsart Educational Review, 41*(1), 77–91.

บทนำ

แนวคิดเกี่ยวกับ "สมรรถนะ" (Competency) ได้รับความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน โดยเฉพาะในด้านการเสริมสร้างศักยภาพของครู ซึ่งสมรรถนะไม่เพียงหมายถึงความรู้หรือทักษะในเชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความสามารถในการบูรณาการองค์ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) เจตคติ (Attitude) และคุณลักษณะเฉพาะตัว เพื่อสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลและสร้างความแตกต่างในบทบาทหน้าที่การสอน สมรรถนะจึงถูกมองว่าเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพวิชาชีพครู ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา, 2562) ในประเทศไทย คุรุสภาได้กำหนดสมรรถนะวิชาชีพครูไว้ในมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 แบ่งเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน และด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพ กรอบมาตรฐานนี้สะท้อนให้เห็นว่าความเป็นครูมิได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดความรู้ หากแต่ยังครอบคลุมถึงคุณธรรม จริยธรรม และจิตวิญญาณความเป็นครูด้วย

สมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องให้ความสนใจ เนื่องจากงานวิจัยในระดับนานาชาติได้ชี้ให้เห็นปัญหาหลายประการ กล่าวคือ หลักสูตรผลิตครูทั่วโลกยังขาดการบูรณาการการสอนจริยธรรมวิชาชีพอย่างเป็นระบบ เนื้อหาด้านจริยธรรมมักถูกสอดแทรกแบบกระจัดกระจายในรายวิชาต่าง ๆ มากกว่าจะมีรายวิชาเฉพาะ (Maxwell & Schwimmer, 2016) นิสิตครูขาดการอบรมด้านจริยธรรมวิชาชีพซึ่งแตกต่างจากวิชาชีพอื่น เช่น แพทย์ กฎหมาย หรือวิศวกรรม ที่มีการสอนจริยธรรมวิชาชีพอย่างเข้มข้น (Boon, 2011) สภาพการณ์ดังกล่าวยังคงดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ Decker, Wolfe และ Belcher (2022) ได้ทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบตลอด 30 ปี และพบว่า มากกว่าร้อยละ 40 ของบทความที่กล่าวถึงจริยธรรมวิชาชีพยอมรับว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการเตรียมครู แต่ยังไม่พบงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่ศึกษากับนิสิตครูโดยตรง

สภาพปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นในบริบทการผลิตและพัฒนาครูของประเทศไทยเช่นกัน แม้ว่าคุรุสภาจะกำหนดสมรรถนะวิชาชีพครูไว้ครอบคลุม 3 ด้านหลัก รวมถึงด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพ แต่งานวิจัยของฉัตรชัย หวังมีจงมี และองอาจ นัยพัฒน์ (2560) และสิริพร พิมพ์สิงห์ และคณะ (2565) ได้ชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรผลิตครูและกระบวนการพัฒนาครูยังคงมุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้ทางวิชาการและทักษะการสอนเป็นหลัก ในขณะที่การพัฒนาจริยธรรม จรรยาบรรณ และจิตวิญญาณความเป็นครูกลับได้รับความสำคัญน้อยกว่า ทั้ง ๆ ที่คุณลักษณะเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างครูที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้งานวิจัยเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครูในประเทศไทย (สจีวรรณ ทรรพวสุ, 2560; สมบัติ คชสิทธิ์ และอรสา จรูญธรรม, 2565) ยังพบว่าแม้นิสิตครูจะมีจิตวิญญาณความเป็นครูในระดับสูง แต่สมรรถนะดังกล่าวมีความแตกต่างกันตามระดับชั้นปีและสาขาวิชา ซึ่งบ่งชี้ว่ากระบวนการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูยังขาดความเป็นระบบและต่อเนื่อง ช่องว่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางที่บูรณาการการเรียนรู้เชิงจริยธรรมเข้ากับกระบวนการผลิตครูอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพและความคาดหวังของสังคมที่มีต่อครูในฐานะผู้นำทางคุณธรรม (Boon & Maxwell, 2016; Maxwell & Schwimmer, 2016)

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การสืบเสาะเชิงสะท้อนคิด (Reflective Inquiry) เป็นกระบวนการที่มีศักยภาพในการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครู รวมถึงสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่บูรณาการการสืบเสาะและการสะท้อนคิดเข้าด้วยกัน โดยการสืบเสาะเป็นกระบวนการที่ครูตั้งคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเอง สำรวจตรวจสอบข้อมูลจากหลักฐานเชิงประจักษ์ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และนำผลไปปรับปรุงการสอนอย่างมีเหตุผล (Ayers, 2019) กระบวนการนี้ทำให้ครูเปลี่ยนจากผู้ใช้ความรู้มาเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง (Dana & Yendol-Hoppey, 2019) ขณะที่การสะท้อนคิดเป็นกระบวนการที่ครูประเมินประสบการณ์ วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน และปรับปรุงการปฏิบัติงานในอนาคต (Schön, 1983) งานวิจัยระดับนานาชาติหลายชิ้นแสดงให้เห็นถึงว่าการใช้การสืบเสาะและการสะท้อนคิดช่วยพัฒนาความรู้จากการปฏิบัติ ความสามารถในการวิเคราะห์การสอนของตนเอง และช่วยเปลี่ยนมุมมองของนิสิตครูต่อนักเรียนซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครู(Dana & Yendol-Hoppey, 2019; Loughran, 2002; Slade et al., 2019) นอกจากนี้ Jenssen และ Haara (2024) ยังพบว่าการสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

อย่างไรก็ตามงานวิจัยเหล่านี้เป็นการศึกษากระบวนการสืบเสาะและการสะท้อนคิดในลักษณะแยกส่วนจากกัน โดยงานวิจัยเกี่ยวกับการสืบเสาะมักเน้นที่การสร้างความรู้และกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ (Johnson, 2000) ขณะที่งานวิจัยเกี่ยวกับการสะท้อนคิดมักเน้นการประเมินตนเองและการปรับปรุงการปฏิบัติงาน (Loughran, 2002) ยิ่งไปกว่านั้น งานวิจัยส่วนใหญ่เน้นศึกษาผลของกระบวนการเหล่านี้ต่อสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ แต่มีการศึกษาน้อยมากที่ออกแบบกระบวนการสืบเสาะเชิงสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและจิตวิญญาณความเป็นครูโดยเฉพาะ สำหรับในประเทศไทยยังไม่พบงานวิจัยที่พัฒนากรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการบูรณาการการสืบเสาะและการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพครูฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562 โดยเฉพาะในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูซึ่งกำหนดให้นิสิตต้องปฏิบัติการสอนไม่น้อยกว่า 1 ปี รายวิชานี้จึงเป็นโอกาสสำคัญในการเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติและพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพอย่างครบถ้วน

งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูโดยบูรณาการกระบวนการสืบเสาะและการสะท้อนคิด เพื่อศึกษาผลต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านจรรยาบรรณและจิตวิญญาณความเป็นครูของนิสิตครู

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. พัฒนาการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูบนพื้นฐานการสืบเสาะและการสะท้อนคิดที่ช่วยส่งเสริมสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพ

2. ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูบนพื้นฐานการสืบเสาะและการสะท้อนคิดที่มีต่อสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการสืบเสาะเชิงสะท้อนคิด (Reflective Inquiry-Based Learning) หมายถึง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่ผสานกระบวนการสืบเสาะเข้ากับกระบวนการสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหา คือการตั้งคำถามหรือประเด็นที่ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับงานครู 2) การสำรวจค้นหา คือการสังเกต รวบรวมข้อมูล และลงมือปฏิบัติงานจริงในสถานศึกษา 3) การวิเคราะห์ คือการตีความข้อมูลและสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ และ 4) การสะท้อนคิด คือการประเมินตนเองและทบทวนประสบการณ์เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านจรรยาบรรณและจิตวิญญาณความเป็นครู

สมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ครูอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และความมุ่งมั่นในวิชาชีพ ตามมาตรฐานวิชาชีพครู (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ของคุรุสภา โดยสมรรถนะวิชาชีพครูประกอบด้วยสมรรถนะหลัก สมรรถนะย่อย และพฤติกรรมบ่งชี้ที่ใช้ในการทดสอบและประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูด้านการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติตนตามมาตรฐานวิชาชีพครู

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาสมรรถนะย่อยที่สะท้อนจรรยาบรรณและจิตวิญญาณความเป็นครูโดยเฉพาะ ประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 3.1) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู 3.2) ส่งเสริมการเรียนรู้ เอาใจใส่ และยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล 3.3) สร้างแรงบันดาลใจผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้และผู้สร้างนวัตกรรม 3.4) พัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลง 3.5) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง 3.6) จรรยาบรรณต่อตนเอง 3.7) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 3.8) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 3.9) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมวิชาชีพ 3.10) จรรยาบรรณต่อสังคม

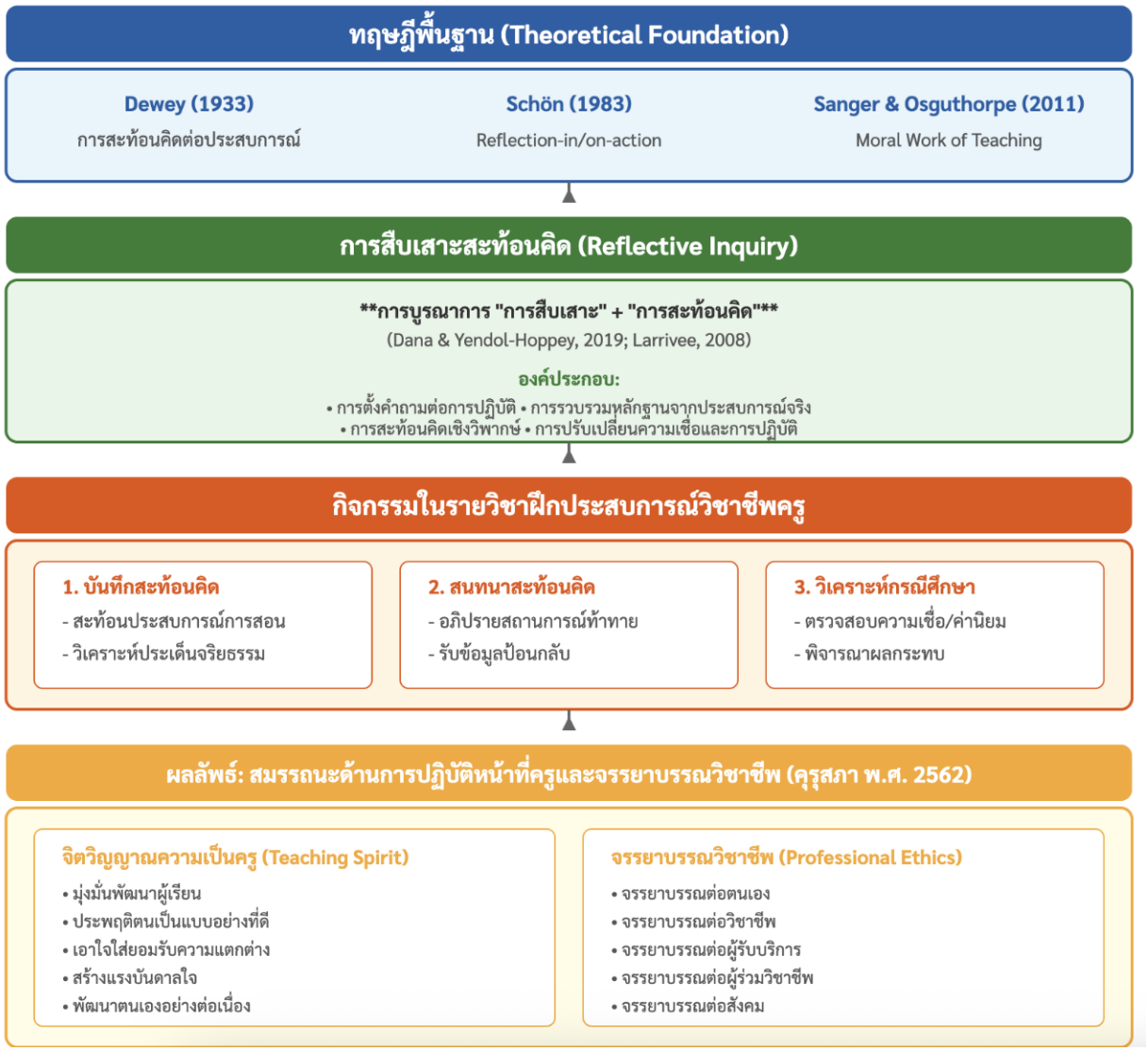
กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้พัฒนาขึ้นจากการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยตั้งอยู่บนฐานคิดสำคัญที่ว่าสมรรถนะด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งมิใช่เพียงความรู้หรือทักษะที่สามารถถ่ายทอดได้โดยตรงจากผู้สอนสู่ผู้เรียน หากแต่มีลักษณะเป็นกระบวนการภายในที่ต้องอาศัยการตรวจสอบตนเองอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ส่วนบุคคล (Sanger & Osguthorpe, 2011) ฐานคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Dewey (1933) ที่ชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการเรียนรู้หากขาดการสะท้อนคิดอย่างตั้งใจที่เชื่อมโยงประสบการณ์กับความหมายและคุณค่าที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

งานวิจัยนี้เสนอการสืบเสาะสะท้อนคิด (reflective inquiry) เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาสมรรถนะด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและจิตวิญญาณความเป็นครู การสืบเสาะสะท้อนคิดเป็นกระบวนการที่บูรณาการจุดแข็งของการสืบเสาะ (inquiry) ซึ่งเน้นการตั้งคำถามอย่างเป็นระบบและการรวบรวมหลักฐานจากการปฏิบัติจริงเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ (Dana & Yendol-Hoppey, 2019) เข้ากับการสะท้อนคิด (reflection) ตามแนวคิดของ Schön (1983) ที่เน้นการทบทวนและวิเคราะห์การปฏิบัติของตนเองทั้งในขณะปฏิบัติ (reflection-in-action) และหลังการปฏิบัติ (reflection-on-action) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ (critical reflection) ที่ Larrivee

(2008) ระบุว่าเป็นระดับสูงสุดของการสะท้อนคิดที่ครอบคลุมมิติทางจริยธรรม คุณธรรม และผลกระทบต่อสังคม ซึ่งเป็นแก่นแท้ของจรรยาบรรณวิชาชีพและจิตวิญญาณความเป็นครู

ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากกระบวนการดังกล่าว คือ การพัฒนาสมรรถนะด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและจิตวิญญาณความเป็นครู ตามมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดให้สมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครู โดยครอบคลุมด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู 5 ประการ ได้แก่ การมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรม การส่งเสริมการเรียนรู้และยอมรับความแตกต่างของผู้เรียน การสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนใฝ่เรียนรู้ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงจรรยาบรรณของวิชาชีพ 5 ด้าน ได้แก่ จรรยาบรรณต่อตนเอง ต่อวิชาชีพ ต่อผู้รับบริการ ต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และต่อสังคม แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ที่ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) แบบ Convergent Design โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในช่วงเวลาเดียวกัน แล้วนำผลมาวิเคราะห์และตีความร่วมกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ครอบคลุม โดยมีกระบวนการดำเนินงาน 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนากรอบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการสืบเสาะสะท้อนคิด สำหรับรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสืบเสาะ (Inquiry) และการสะท้อนคิด (Reflection) จากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ผลการพัฒนาได้กรอบการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดปัญหา (Define the Challenge) การสำรวจค้นหา (Investigate) การวิเคราะห์ (Analyze) และการสะท้อนคิด (Reflection) ซึ่งนำไปใช้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในงานครูทั้ง 9 ด้าน ระยะที่ 2 การวิจัย (Research) เป็นการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นที่มีต่อสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพของนิสิตครูที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในภาคปลาย ปีการศึกษา 2566 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินสมรรถนะ และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสะท้อนคิดของนิสิตไปพร้อมกันตลอดภาคการศึกษา

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นิสิตครูชั้นปีที่ 1 จำนวน 300 คน จาก 9 สาขาวิชาเอก ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาฝึกสอนภาคปลาย ปีการศึกษา 2566 โดยคัดเลือกจากนิสิตที่ลงทะเบียนในรายวิชาดังกล่าวทั้งหมด และเข้าร่วมการวิจัยโดยความสมัครใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมโดยใช้เครื่องมือหลากหลายประเภทเพื่อให้ครอบคลุมทั้งมิติของข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ได้แก่

1. แบบประเมินตนเองสมรรถนะทางวิชาชีพครูในรูปแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ที่ให้นิสิตประเมินสมรรถนะหลังจากทำกิจกรรมในแต่ละงานครู

2. แบบสะท้อนคิดที่ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด 4 ข้อ ได้แก่ สิ่งที่อยากรู้เพิ่มเติม สิ่งที่เรียนรู้จากการสังเกตและปฏิบัติงาน ความรู้สึกต่อประสบการณ์ และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

3. การสัมภาษณ์เชิงลึกกับนิสิตหลังจากสิ้นสุดรายวิชา เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะและประสบการณ์การเรียนรู้

เครื่องมือทั้งหมดได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาครู 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 1 ท่าน ผลการตรวจสอบพบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) อยู่ในช่วง 0.7 ถึง 0.8 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความตรงตามเนื้อหาและเหมาะสมสำหรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้ดำเนินตลอดหนึ่งภาคการศึกษา โดยนิสิตครูชั้นปีที่ 1 ได้ทำ กิจกรรมงานครูทั้ง 9 ด้านตามแผนการเรียนในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งแต่ละงานมีสมรรถนะเป้าหมายเฉพาะด้าน กิจกรรมทุกงานถูกออกแบบให้เป็นกระบวนการสืบเสาะเชิงสะท้อนคิด (ดังภาพที่ 1) การจัดกิจกรรมลักษณะนี้ให้นิสิต

มีประสบการณ์ตรงและได้ทบทวนความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทวิชาชีพครูในสถานการณ์หลากหลายตามลักษณะของงานแต่ละด้าน การเก็บข้อมูลใช้ทั้งเครื่องมือเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลสะท้อนพัฒนาการของนิสิตในหลายมิติ ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บจากแบบประเมินตนเองสมรรถนะทางวิชาชีพครูในรูปแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งนิสิตกรอกหลังทำกิจกรรมในแต่ละ งานครู เพื่อประเมินสมรรถนะที่เป็นจุดเน้นของงานนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพ เก็บจากแบบสะท้อนคิดที่ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด 4 ข้อ ให้นิสิตสะท้อนคิดเกี่ยวกับ 1) สิ่งที่อยากรู้เพิ่มเติม 2) สิ่งที่เรียนรู้จากการสังเกตและปฏิบัติงาน 3)ความรู้สึกต่อประสบการณ์ และ 4) ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา รวมทั้งการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกหลังเสร็จสิ้นรายวิชา เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการของสมรรถนะในภาพรวม และมุมมองที่นิสิตมีต่อประสบการณ์เรียนรู้แบบสืบเสาะและสะท้อนคิดตลอดภาคเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินตนเองด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ระดับสมรรถนะของนิสิตครูโดยใช้เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย ดังนี้ 4.51-5.00 = มากที่สุด, 3.51-4.50 = มาก, 2.51-3.50 = ปานกลาง, 1.51-2.50 = น้อย, 1.00-1.50 = น้อยที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสะท้อนคิดและการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เริ่มจากการอ่านทบทวนข้อมูล การจำแนกหน่วยความหมายการเข้ารหัสข้อมูล และการสังเคราะห์เป็นประเด็นหลัก เพื่อเชื่อมโยงพัฒนาการสมรรถนะกับประสบการณ์ในงานครูแต่ละด้าน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยรายงานเป็น 2 ตอน โดยตามคำถามวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการด้วยการสืบเสาะและสะท้อนคิด

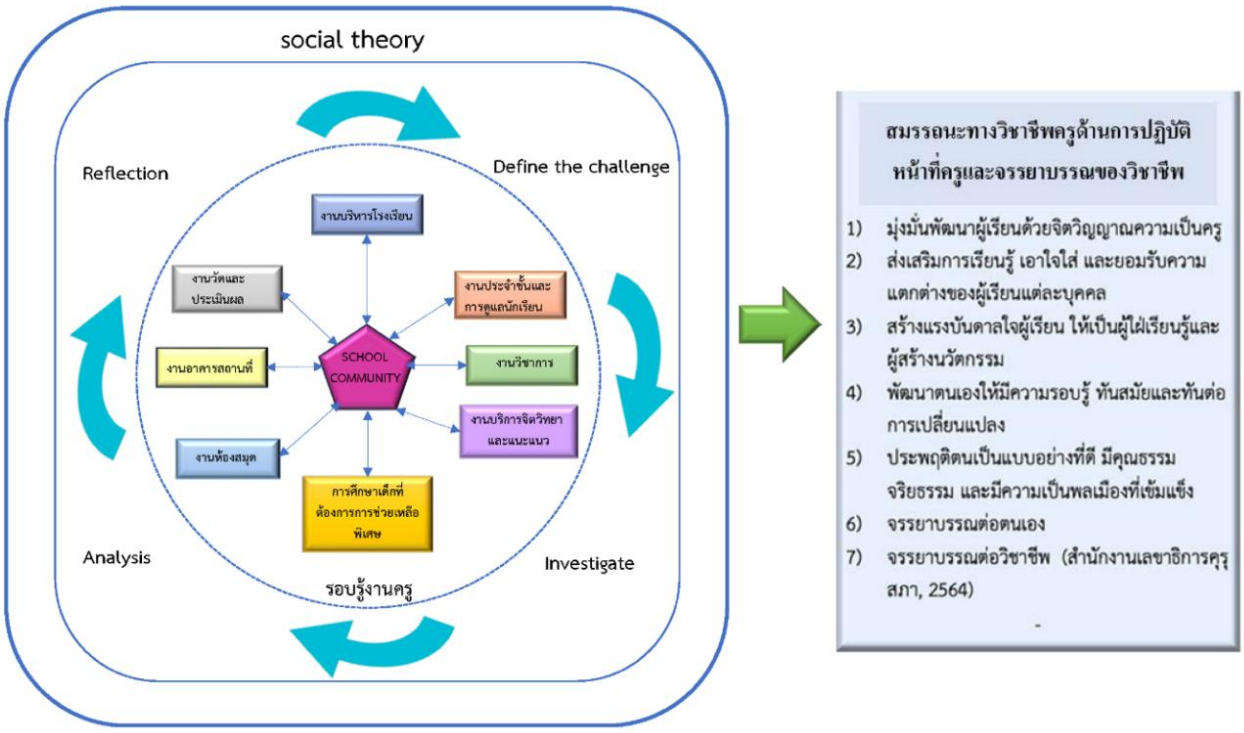
ผลวิจัยพบว่า จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสืบเสาะหาความรู้ และการสะท้อนคิด สามารถสังเคราะห์กรอบแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในงานครูทั้ง 9 ด้าน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดปัญหาหรือประเด็นท้าทาย (Define the challenge) การจัดกิจกรรมในขั้นนี้ ให้นิสิตระบุปัญหาหรือประเด็นท้าทายเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในภาระงานครูด้านต่าง ๆ ทั้ง 9 ด้าน

2. การสำรวจค้นหา (Investigate) ในขั้นตอนนี้จะจัดกิจกรรมให้นิสิตได้สังเกต สัมภาษณ์ และฝึกปฏิบัติงานครูด้านต่าง ๆ โดยมีอาจารย์ที่ดูแลและรับผิดชอบงานฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนดูแล

3. วิเคราะห์ (Analyze) โดยขั้นนี้นิสิตจะดำเนินการวิเคราะห์และตีความข้อมูลหลักฐานที่ได้จากสถานการณ์จริงเพื่อนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับงานครูทั้ง 9 ด้าน ในรูปแบบที่แต่ละกลุ่มสนใจ

4. การสะท้อนคิด (Reflection) ในขั้นนี้ให้นิสิตประเมินตนเองว่าสิ่งที่ปฏิบัติว่าบรรลุตามสมรรถนะที่เป็นจุดเน้นของแต่ละงานหรือไม่อย่างไร โดยกระบวนการนี้จะใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้นิสิตเรียนรู้งานครูด้านต่าง ๆ ทั้ง 9 ด้าน แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการจัดกิจกรรมงานครู

ตอนที่ 2 ผลของการจัดการเรียนรู้ที่มีต่อสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพ

2.1 ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ จากการวิเคราะห์แบบประเมินตนเองสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพของนิสิตครู 1,152 คน จาก 9 สาขาวิชา แสดงดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมรรถนะจำแนกตามสาขาวิชา (N = 1,152)

สาขาวิชา	N	M	SD	ระดับ
พลศึกษา	404	3.00	1.40	ปานกลาง
สุขศึกษา	140	2.98	1.39	ปานกลาง
เทคโนโลยี	54	2.98	1.39	ปานกลาง
ภาษาอังกฤษ	83	2.97	1.39	ปานกลาง
ภาษาไทย	85	2.96	1.39	ปานกลาง
คณิตศาสตร์	87	2.94	1.39	ปานกลาง
พาณิชยศาสตร์	98	2.93	1.39	ปานกลาง
วิทยาศาสตร์	114	2.93	1.39	ปานกลาง
คหกรรม	87	2.88	1.39	ปานกลาง
รวมทั้งหมด	**1,152**	**2.97**	**1.40**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่านิสิตครูทั้ง 9 สาขาวิชามีค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู และจรรยาบรรณวิชาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง (M = 2.97, SD = 1.40) โดยสาขาพลศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด (M = 3.00, SD = 1.40) และสาขาคหกรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (M = 2.88, SD = 1.40) ค่าเฉลี่ยของทุกสาขาอยู่ในช่วงใกล้เคียงกัน (M = 2.88-3.00, SD = 1.40-1.39) แสดงให้เห็นว่านิสิตครูทุกสาขาประเมินตนเองเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพในระดับใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมรรถนะรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย

สมรรถนะย่อย	M	SD	ระดับ	ลำดับ
3.8 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ	2.99	1.41	ปานกลาง	1
3.2 ส่งเสริมการเรียนรู้และยอมรับความแตกต่าง	2.97	1.40	ปานกลาง	2
3.7 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ	2.96	1.41	ปานกลาง	3
3.10 จรรยาบรรณต่อสังคม	2.96	1.42	ปานกลาง	4
3.1 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู	2.95	1.40	ปานกลาง	5
3.4 พัฒนาตนให้มีความรู้รอบรู้ทันสมัย	2.94	1.40	ปานกลาง	6
3.9 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ	2.94	1.41	ปานกลาง	7
3.5 ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	2.92	1.40	ปานกลาง	8
3.3 สร้างแรงบันดาลใจผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้และผู้สร้างนวัตกรรม	2.91	1.39	ปานกลาง	9
3.6 จรรยาบรรณต่อตนเอง	2.89	1.40	ปานกลาง	10

จากตารางที่ 2 พบว่าสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สมรรถนะย่อย 3.8 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ (M = 2.99, SD = 1.41) รองลงมาคือ สมรรถนะย่อย 3.2 ส่งเสริมการเรียนรู้และยอมรับความแตกต่าง (M = 2.97, SD = 1.40) และสมรรถนะย่อย 3.7 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ (M = 2.96, SD = 1.41) ตามลำดับ ส่วนสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ สมรรถนะย่อย 3.6 จรรยาบรรณต่อตนเอง (M = 2.89, SD =1.40) และสมรรถนะย่อย 3.3 สร้างแรงบันดาลใจผู้เรียน (M = 2.91, SD =1.39)

2.2 ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

เมื่อนำข้อมูลจากแบบสะท้อนคิดและการสัมภาษณ์นิสิตครูมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพร่วมกับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ สามารถสรุปข้อค้นพบได้ดังนี้

ข้อค้นพบที่ 1 นิสิตครูมีจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ต่อสังคม และต่อวิชาชีพ โดยได้รับการส่งเสริมจากงานประจำชั้นและดูแลนักเรียน การบริหารงานโรงเรียน และงานเรียนรู้อุดมการณ์ความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ผ่านการสังเกตนักเรียนในห้องเรียน และรับฟังการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากผู้บริหาร

ผลการวิจัยพบว่า นิสิตประเมินตนเองว่ามีสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณของวิชาชีพในสมรรถนะย่อย 3.8) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 3.7) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ และ3.10 จรรยาบรรณต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99, 2.96 และ 2.96 ตามลำดับ และจากการวิเคราะห์แบบสะท้อนคิดและการสัมภาษณ์ จากการจัดการเรียนรู้ทำให้นิสิตได้เรียนรู้ว่า ครูต้องให้บริการแก่ผู้เรียนด้วยความจริงใจ มีความเท่าเทียมและเสมอภาคกัน ไม่หวังผลประโยชน์จากผู้ปกครองหรือคนอื่น ๆ ส่งเสริมให้การประพฤติตนทางกาย วาจาใจ ด้วยความยินดีและเต็มใจ ส่งเสริมให้ปฏิบัติต่อผู้เรียนอย่างมีจรรยาบรรณ นอกจากนี้ผู้บริหารต้องบริหารโรงเรียนด้วยความซื่อสัตย์มีหลักธรรมาภิบาล เอาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ แต่ละส่วนงานมีการพัฒนาองค์กร ประสานงานด้วยความใจจริง ส่งเสริมเรื่องการบริหารหน่วยงานด้วยความโปร่งใส ในทางตรงข้ามสมรรถนะย่อย 3.6) จรรยาบรรณต่อตนเองเป็นจุดเน้นในทุกงาน แต่ค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89

ข้อค้นพบที่ 2 นิสิตครูมีสมรรถนะด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ เอาใจใส่ และยอมรับความแตกต่าง โดยได้รับการส่งเสริมจากการสังเกตและมีส่วนร่วมในชั้นเรียนของการศึกษาพิเศษและรับฟังการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากอาจารย์ที่มากประสบการณ์

ผลการวิจัยพบว่า นิสิตประเมินตนเองว่ามีสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณของวิชาชีพในสมรรถนะย่อย 3.2) การส่งเสริมการเรียนรู้ เอาใจใส่ และยอมรับความแตกต่าง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.97 และจากวิเคราะห์แบบสะท้อนคิด พบว่า กิจกรรมในงานนี้ส่งเสริมให้นิสิตสืบเสาะหาคำตอบที่อยากรู้ว่า กลุ่มเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือมีกลุ่มใดบ้าง ลักษณะของเด็กพิเศษเป็นอย่างไร วิธีการสังเกตนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษเบื้องต้นทำอย่างไร วิธีการจัดการเรียนรู้/วิธีปฏิบัติกับนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือทำอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นิสิต พบว่า สมรรถนะดังกล่าวพัฒนาขึ้นผ่านกิจกรรมจากการศึกษางานการศึกษาพิเศษทำให้เห็นความแตกต่างทางด้านการเรียนรู้ และพัฒนาการต่าง ๆ ของนักเรียน และส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือให้นักเรียนสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป นอกจากนี้งานอุดมการณ์ความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์จากอาจารย์ที่มากประสบการณ์ ยังทำให้เห็นความสำคัญของการยอมรับความแตกต่างทางเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม การเป็นครูในปัจจุบันควรมีความคิดทันโลก ไม่ควรเอาความเชื่อหลักการเดิม ๆ เป็นที่ตั้ง ควรเปิดใจและยอมรับความหลากหลายบนแตกต่างรอบด้าน

ข้อค้นพบที่ 3 นิสิตครูต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะย่อยเกี่ยวกับจรรยาบรรณต่อตนเองและการสร้างแรงบันดาลใจ

ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะย่อยที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณความเป็นครูมีค่าเฉลี่ยอยู่ในกลุ่มต่ำ ได้แก่ สมรรถนะย่อย 3.3) สร้างแรงบันดาลใจผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้และผู้สร้างนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 และสมรรถนะย่อย 3.1) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.95 นอกจากนี้ สมรรถนะย่อย 3.6) จรรยาบรรณต่อตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครู มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 2.89

สมรรถนะเหล่านี้สามารถพัฒนาผ่านการปฏิบัติงานที่หลากหลาย โดยเฉพาะงานอุดมการณ์ความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการบูรณาการความรู้ใหม่ การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา และการสร้างสรรค์นวัตกรรมในห้องเรียน จากการสัมภาษณ์นิสิตพบว่า การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูและความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจต้องอาศัยประสบการณ์และความมั่นใจที่สั่งสมจากการปฏิบัติงานจริงในระยะยาว

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูบนพื้นฐานการสืบเสาะและการสะท้อนคิดที่ช่วยส่งเสริมสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพ และ2) ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูบนพื้นฐานการสืบเสาะและการสะท้อนคิดที่มีต่อสมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณวิชาชีพ

ผลการวิจัยที่สะท้อนเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งผสมผสาน ระหว่างกระบวนการสืบเสาะและการสะท้อนคิด (ดังภาพที่ 1และดังภาพที่ 2) ช่วยเสริมสร้างสมรรถนะวิชาชีพครูได้ในหลากหลายมิติ ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงลึก และการวิเคราะห์สถานการณ์จริง โดยงานที่ส่งเสริมสมรรถนะวิชาชีพครูได้มากที่สุด คือ งานประจำชั้นและการดูแลนักเรียน เนื่องจากนิสิตครูมีโอกาสได้ตั้งคำถาม สังเกตสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ของครูประจำชั้นในสถานการณ์จริง สอดคล้องกับ Darling-Hammond et al. (2017) ได้อภิปรายว่า ประสบการณ์การสอนแบบลงมือปฏิบัติจริงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงช่องว่างระหว่างความรู้ทางทฤษฎีกับการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ Loughran (2002) ยังพบว่า การปฏิบัติที่เน้นการสะท้อนคิด เมื่อผสานกับประสบการณ์การสอนจริงจะช่วยส่งเสริมการเติบโตทางวิชาชีพ (Professional Growth)ในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

นอกจากผลการวิจัยจะแสดงถึงประสิทธิภาพของกระบวนการสืบเสาะและการสะท้อนคิดในการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครู แต่ยังพบว่าสมรรถนะย่อยบางด้าน เช่น 3.6) จรรยาบรรณต่อตนเอง 3.1) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู ยังคงต้องการการพัฒนาเนื่องจากสมรรถนะทั้งสองด้านนี้เป็นเรื่องของเจตคติ (Attitude) และ ค่านิยม (Values) ที่ฝังอยู่ในจิตใจของนิสิต ซึ่งสมรรถนะมีส่วนที่มองไม่เห็น (Invisible Components) (McClelland, 1973) การเรียนรู้เชิงสืบเสาะและการสะท้อนคิดมุ่งเน้นไปที่กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาและการพัฒนาความรู้อาจจะเชิงลึกไม่เพียงพอในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการสะท้อนภายใน (Intrapersonal Reflection) ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และเจตคติที่ลึกซึ้ง ควรมีการออกแบบให้มีการอภิปรายเรื่องค่านิยมหรือการพิจารณาเชิงจริยธรรมอย่างชัดเจน เพื่อให้นิสิตมีโอกาสในการไตร่ตรองสะท้อนคิดเกี่ยวกับตัวเองในระดับลึก

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้สอนควรได้รับการอบรมหรือปฐมนิเทศเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ และสะท้อนคิดเพื่อให้เข้าใจบทบาทของตนเองในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) มากกว่าการถ่ายทอดความรู้โดยตรง

และควรมีคู่มือครูหรือแนวปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อนเป็นแนวทางในการจัดการเรียนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันตรงตามวัตถุประสงค์

2. ควรสร้างความเข้าใจเบื้องต้นแก่นิสิตครูเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และคุณค่าของการสะท้อนคิด เพื่อให้นิสิตมีแรงจูงใจ และเปิดใจต่อการประเมินตนเองอย่างไปตรงมา

3. การประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูไม่ควรใช้เพียงการประเมินตนเอง ควรมีการตรวจสอบแบบพหุวิธี เช่น การสังเกตโดยผู้สอน การสะท้อนคิดเป็นลายลักษณ์อักษร และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อหลีกเลี่ยงอคติจากการประเมินตนเองที่อาจทำให้ผลสูงหรือต่ำเกินจริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการวิจัยพบว่า นิสิตครูมีจรรยาบรรณต่อตนเองและมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครูน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรออกแบบกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสะท้อนคุณค่าภายใน (Values-Based Reflection) เช่น การอภิปรายกรณีศึกษา (Case Study Discussion) ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จริงในวิชาชีพครู การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางจริยธรรม (Ethical Dilemma Workshops) และการสร้างบทบาทสมมติ (Role Play) เพื่อกระตุ้นการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า การสืบเสาะและการสะท้อนคิดสามารถพัฒนาอัตลักษณ์ทางวิชาชีพของครูได้เนื่องจากการสืบเสาะเป็นกระบวนการสำรวจที่ครูมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติทางการศึกษาของตนเองอย่างเป็นระบบเพื่อปรับปรุงตนเอง กระบวนการเหล่านี้เริ่มต้นเมื่อครูเผชิญกับความต้องการความท้าทาย ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาถึงการพัฒนาอัตลักษณ์ทางวิชาชีพของครูโดยใช้การสืบเสาะและการสะท้อนคิด

คุณค่าและประโยชน์ทางการวิจัย

1. การตั้งปัญหาหรือประเด็นท้าทาย การสังเกตและลงมือปฏิบัติงานจริง การวิเคราะห์ข้อมูล จากสถานการณ์ที่เผชิญ และการสะท้อนคิดหลังจบกิจกรรม การจัดกิจกรรมลักษณะนี้ความจำเป็นเพื่อให้นิสิตมีประสบการณ์ตรง และได้ทบทวนความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทวิชาชีพครูในสถานการณ์หลากหลาย

2. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการสืบเสาะเชิงสะท้อนคิด เป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการวางรากฐานสมรรถนะวิชาชีพครูชั้นปีที่ 1 และควรได้รับการพัฒนาต่อยอดในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในระดับที่สูงขึ้น เพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูและจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างยั่งยืน

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

ฉัตรชัย หวังมีจงมี และองอาจ นัยพัฒน์. (2560). สมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21: ปรับการเรียนเปลี่ยนสมรรถนะ. *วารสารสถาบันเสริมการศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 12*(2), 47–63.

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). *ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562*. เล่ม 136 ตอนพิเศษ 68 ง.

สจีวรรณ ทรรพวสุ (2560). *จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาครู. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 18*(1), 45-58.

สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. (2562). *กรอบสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา*. กระทรวงศึกษาธิการ.

สมบัติ คชสิทธิ์ และอรสา จรูญธรรม. (2565). จิตวิญญาณความเป็นครูของนิสิตครู: การศึกษาเปรียบเทียบตามระดับชั้นปีและสาขาวิชา. *วารสารครุศาสตร์, 50*(2), 1-15.

สิริพร พิมพ์สิงห์, วรกฤต เถื่อนช้าง, พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ, และพระมหาอุดร อุตฺตโร. (2565). แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขาของครู กลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารวิจัยวิชาการ, 5*(2), 237–248.

Ayers, L. (2019). *The reflective educator's guide to classroom research: Learning to teach and teaching to learn through practitioner inquiry (3rd ed.)*. Corwin Press.

Boon, H. (2011). Raising the bar: Ethics education for quality teachers. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, *36*(7), 104-121.

Boon, H. J., & Maxwell, B. (2016). Ethics education in Australian pre-service teacher programs: A review of current practice. *Australian Journal of Teacher Education, 41*(2), 1–15.

Dana, N. F., & Yendol-Hoppey, D. (2019). The reflective educator's guide to classroom research: Learning to teach and teaching to learn through practitioner inquiry. Corwin Press.

Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Learning Policy Institute.

Decker, D. M., Wolfe, J. L., & Belcher, C. K. (2022). A 30-year systematic review of professional ethics and teacher preparation. *The Journal of Special Education*, *55*(4), 201-212.

Dewey, J. (1933). *How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process*. D.C. Heath and Company.

Jenssen, E. S., & Haara, F. O. (2024). High-quality practicum – according to teacher education students on their practicum at partnership schools. *European Journal of Teacher Education, 47*(5), 876-894. https://doi.org/10.1080/02619768.2024.2370892

Johnson, D. W. (2000). Teacher inquiry: A promising approach to professional development. *Journal of Research in Science Teaching, 37*(10), 1085-1112.

Larrivee, B. (2008). Development of a tool to assess teachers' level of reflective practice. *Reflective Practice, 9*(3), 341-360. https://doi.org/10.1080/14623940802207451

Loughran, J. (2002). Effective reflective practice: In search of meaning in learning about teaching. *Journal of Teacher Education, 53*(1), 33–43.

Maxwell, B., & Schwimmer, M. (2016). Professional ethics education for future teachers: A narrative review of the scholarly writings. *Journal of Moral Education, 45*(3), 354–371.

McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for intelligence. *American Psychologist, 28*(1), 1–14.

Sanger, M. N., & Osguthorpe, R. D. (2011). Teacher education, preservice teacher beliefs, and the moral work of teaching. *Teaching and Teacher Education, 27*(3), 569-578. https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.10.011

Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. Basic Books.

Slade, M. L., Burnham, T. J., Catalana, S. M., & Waters, T. (2019). The impact of reflective practice on teacher candidates' learning. *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning, 13*(2), Article 15. https://doi.org/10.20429/ijsotl.2019.130215